

УДК 371.134:78

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кабриль К. В.

Стаття присвячена визначенню основних критеріїв сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі оволодіння музично-комп'ютерними технологіями на мистецькому факультеті педагогічного університету. Суспільство зацікавлене у формуванні висококваліфікованого фахівця, котрий володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає вимогам до педагога сучасної школи. Враховуючи змістовну структуру ціннісних компетентностей особистості у статті визначені й обґрунтовані основні критерії та показники сформованості ціннісних компетентностей, які сприятимуть досягнення високих результатів у підвищенні рівня досліджуваного поняття.

Ключові слова: ціннісні компетентності, критерії та показники її сформованості, музично-комп'ютерні технології, професійна підготовка майбутнього вчителя музики.

Статья посвящена определению основных критериев и показателей сформированности ценностных компетентностей будущего учителя музыки в процессе изучения музыкально-компьютерных технологий на художественном факультете педагогического университета. Общество заинтересовано в формировании специалиста высокой квалификации, который владеет высоким уровнем развития ценностных компетентностей, отвечает требованиям к учителю современной школе. Учитывая содержание структуры ценностных компетентностей личности в статье определены и обоснованы основные критерии и показатели сформированности ценностных компетентностей, которые помогают достижению высоких результатов в повышении уровня исследуемого понятия.

Ключевые слова: ценностные компетентности, критерии и показатели их сформированности, музыкально-компьютерные технологии, профессиональная подготовка будущего учителя музыки.

The article is devoted to the study of main criteria and indicators of the formation of value-related competencies in future music teachers in the process of mastering musical computer technologies at the Music Department of a Pedagogical University. The society is interested in the formation of highly-qualified specialists who show high levels of value-related competencies and meet the requirements to teachers of the modern school. Taking into account the content of the structure of value-related competencies, the article determines and substantiates the main criteria and indicators of the value-related competencies formation, which will facilitate achievement of high results in the increase of the level of the investigated phenomenon.

Key words: value-related competencies, criteria and indicators of formation, musical computer technologies, professional training of future music teachers.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед стратегічних завдань модернізації вищої освіти в контексті Болонського процесу є забезпечення інформатизації навчального процесу та доступу до міжнародних інформаційних систем. Технічна й технологічна модернізація вищих педагогічних закладів шляхом комп'ютеризації навчального процесу, забезпечення їх телекомунікаційними засобами доступу до міжнародної інформаційної мережі Інтернет, базовими та спеціалізованими програмними продуктами значиться й серед пріоритетних завдань, визначених державною програмою "Вчитель". Використання новітніх технологій і методів навчання, з одного боку, має на меті

підвищення ефективності освіти завдяки розширенню обсягів інформації та вдосконаленню методів її застосування, а з іншого – спрямована на те, щоб користувачі могли застосовувати інформаційні технології в особистій професійній діяльності та навчально-виховному процесі, що сприятиме духовному розвитку особистості та формуванню її ціннісних компетентностей як необхідної умови для ефективної підготовки майбутнього вчителя музики.

Ефективність формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики значною мірою залежить від визначення його рівневої характеристики. Отже, важливо враховувати поширене в педагогічній науці уявлення про рівень як про ступінь, величину розвитку явищ та факт диференціювання за групами [3, с. 125]. Рівень сформованості того чи іншого утворення у педагогіці визначають за розробленими критеріями, що відображають сутнісну характеристику предмета, що вивчається. Як зазначає О. Рудницька, на основі науково обґрунтованих критеріїв можна не лише визначити рівень сформованості певного явища, а й прослідкувати динаміку процесу, що вивчається, зосередити увагу на окремих недоліках та окреслити своєрідну схему педагогічної роботи у конкретному напрямку [4, с. 254].

Мета статті полягає у визначенні критеріїв та показників сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі оволодіння музично-комп'ютерними технологіями на прикладі з дисципліни "Хорове аранжування".

На важливості формування медіа- та інформаційної грамотності у студентів, наголошують у своїх працях С. Дьомін, Н. Ковальова, Х. Лау, Є. Мурюкіна, А. Новікова, А. Растрігіна, Н. Рижих, А. Федорова, С. Фейлітцен, А. Харт та ін. Медіа-освіта володіє специфічними педагогічними технологіями, які дали можливість використати інформаційно-інноваційні технології в процесі диригентсько-хорової підготовки, для формування ціннісних компетентностей студентів, сприяли розробленню навчального курсу "Музичні комп'ютерні технології у хоровому аранжуванні" та сприйняттю культурного розмаїття. У зв'язку з цим виникає необхідність оновлення української освіти, яка в концепції модернізації визначається як відповідність сучасним життєвим потребам розвитку країни. У педагогічному плані це орієнтація освіти не тільки на засвоєння певних знань, але й на розвиток цінностей особистості, її пізнавальних і творчих здібностей, формування нової системи універсальних знань, умінь, навичок, а також досвіду самостійної діяльності й особистої відповідальності, тобто на формування сучасних ключових видів компетентності, у тому числі й ціннісних, як основи життєдіяльності майбутнього фахівця. Саме тому суспільство зацікавлене у формуванні в стінах ВНЗ висококваліфікованого фахівця, здатного до успішної соціалізації, який володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає вимогам до педагога сучасної школи.

Як показав аналіз сучасної науково-педагогічної літератури, науковцями (О. Олексюк, В. Орлов, М. Ткач та ін.) обґрунтовано як найбільш ефективний шлях побудови критеріального апарату – від загальних до часткових критеріїв, що ґрунтуються на змісті компонентної структури досліджуваного явища. У визначенні критеріїв ми виходимо з того, що вони повинні бути найважливішими показниками досягнення мети, змістовним вираженням якої є сформована цілісна система професійно-педагогічних цінностей, відображаючи її домінанту – особистість дитини, також достатня представленість цінностей професійної сфери серед цінностей інших сфер людської життєдіяльності.

У науково-педагогічній літературі однозначного трактування поняття "критерій" не існує. До того ж професійна діяльність педагога має тенденцію до постійних змін, зумовлених часом, що передбачає варіативність підходів до визначення сутності феномена. М. Лазарєв розглядає критерій як міру, "за допомогою якої встановлюється якість того чи іншого явища. "Прикладання" критерію до якогось процесу чи одержання результату і є тією процедурою, за допомогою якої ми ставимо оцінку" [1, с. 172]. У визначенні критеріїв ми виходимо з того, що вони повинні бути найважливішими показниками досягнення мети, змістовним вираженням якої є сформована цілісна система ціннісних компетентностей, відображаючи її домінанту – особистість дитини, також

достатня представленість цінностей професійної сфери серед цінностей інших сфер людської життєдіяльності.

О. Олексюк у дослідженні формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки [3] визначає три групи критеріїв: афективні, нормативно-регулятивні та поведінкові, які об'єднані низкою показників, і проєктують закономірності психічних процесів сприйняття та творчої діяльності.

Критерії оцінювання художнього розвитку вчителя мистецьких дисциплін розглядають О. Рудницька та В. Орлов. О. Рудницька виділяє три групи критеріїв педагогічної діагностики художнього розвитку особистості: 1) ті, що характеризують "художньо-естетичний кругозір, знання і досвід спілкування з мистецтвом, своєрідність художніх інтересів і потреб, характерні риси поведінки у різних ситуаціях художнього спілкування"; 2) критерії "естетичної оцінки учнями мистецьких творів, їх здатність до емоційного співпереживання художньому образу, емпатичного проникнення у задум автора, навички аналізу та інтерпретації художнього твору"; 3) критерії "самооцінки учнями свого естетичного ставлення до мистецтва, до себе як суб'єкта художнього спілкування" [4, с. 281–282].

Систему критеріїв професійного становлення студентської молоді В. Орлов будує від загальних до часткових, що ґрунтуються на змісті компонентної структури досліджуваного феномена. До загальних науковець відносить групи критеріїв особистісного професійного розвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін – емоційно-мотиваційні, нормативно-регулятивні та поведінково-процесуальні.

Л. Масол зауважує, що останнім часом в оцінюванні ефективності педагогічної системи загалом і навчального процесу зокрема зростає значущість "інтеграційного критерію результативності освіти – компетентності, що охоплює змістовий (знання), процесуальний (уміння), аксіологічний (цінності, орієнтації), креативний (творчість) компоненти" [2, с. 9].

С. Світайло у своєму дослідженні про фахову компетентність майбутніх учителів музики [5], визначає три види критеріїв: *інформаційно-теоретичний* (передбачає ґрунтовність опанування історико-теоретичних знань з основ теорії та історії хорової музики, з методики виховання та розвитку школярів засобами вокально-хорового мистецтва, з основ аналізу та інтерпретації вокально-хорових творів); *аналітично-оцінювальний критерій* (передбачає здатність майбутніх учителів музики оцінювати й осмислювати вокально-хорові твори, зокрема твори, написані для дітей, здатність добирати їх відповідно до вікових особливостей та рівня музичного розвитку школярів, здійснювати аналіз вокально-хорових творів, розвивати у дітей ціннісне сприйняття музики) та *виконавсько-педагогічний* (передбачає здатність майбутніх учителів музики засобами вокально-хорового співу сприяти естетичному розвитку школярів, планувати, організовувати уроки музики та репетиції, здатність здійснювати музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз виконуваного твору).

Одним із засобів керування розвитком інтелекту і підвищення його організованості на сучасному етапі є інформатизація суспільства, що ґрунтується насамперед на розвитку інформаційних комп'ютерних технологій. Визначальними стимулами розвитку інформаційних технологій є соціально-економічні потреби суспільства, і саме зараз суспільство як ніколи зацікавлене в якомога швидшій інформатизації та комп'ютеризації всіх без винятку сфер діяльності, у тому числі музичної. Тож комп'ютер є незамінним помічником учителя та учня в опануванні інформаційних потоків, моделюванні та ілюструванні процесів, явищ, об'єктів та подій. Особливо важливим є те, що сучасні комп'ютерні технології у поєднанні з новітніми освітніми медіа-технологіями стають ефективними засобами розвитку фахового і критичного мислення студентів.

Враховуючи те, що не так давно можливості персональних комп'ютерів щодо створення музики були дуже обмежені, ніхто навіть уяви не мав про музику, створену за допомогою комп'ютера. Звук, як правило, використовувався в якості сигналу після завершення будь-якої операції, або ж за наявності помилки у роботі системи. З появою музичної карти з'явилася можливість записувати і відтворювати будь-які музичні фрагменти, працювати з MIDI послідовностями й

таке інше. Сучасні технології знімають всі принципи обмеження, факторами обмеження тепер можуть бути тільки можливості й уміння студента, його творча фантазія. В процесі освоєння навчального курсу "Музичні комп'ютерні технології у хоровому аранжуванні" студент має всі необхідні засоби для власної творчості: зручний інтерфейс, що дає можливість зосередитись на творчості, не відволікаючись на суто технічні питання; мультимедіальні засоби, що забезпечують створення звуку будь-якого тембру й аранжування навіть традиційно не підвладного виконанню, музичного матеріалу.

Завдяки практичному курсу з комп'ютерного хорового аранжування компетенції студента розширюються до знання технології комунікаційних з'єднань, що дає йому змогу самостійно, не звертаючись до програмістів, вирішувати проблеми, пов'язані з роботою комп'ютера чи обладнанням студії мистецького факультету, яка не перенасичена додатковими пристроями. Музичні програми наочні й інтуїтивно зрозумілі, тому всі складності, з якими доводиться стикатися, стосуються операцій із звуком, а не керування комп'ютером. Комп'ютерні системи надають музикантові набагато більше можливостей і зручності в керуванні, ніж традиційні засоби, що дозволяє за менший час досягнути кращого результату.

Отже, об'єктами перевірки та оцінювання результатів музичної освіти мають стати: здатність учнів сприймати, розуміти, аналізувати музичні твори та інтерпретувати їх художньо-образний зміст, висловлюючи власне емоційно-естетичне ставлення; уміння і навички практичної музичної діяльності (відтворення за зразком), активне засвоєння інноваційної діяльності, де, поряд із традиційними методами хорового аранжування, студенти набувають умінь оволодіння практичним досвідом роботи з програмами: (набору нотного тексту "Finale 2005", системи оптичного розпізнавання знаків "ABBYY Fine Reader" і текстовим процесором "Word"); досвід самостійної та творчої діяльності (застосування набутих знань і вмінь у змінених, зокрема проблемно-пошукових ситуаціях); обізнаність у сфері мистецтв, тобто елементарні знання про музичне мистецтво, його основні види і жанри, розуміння музично-естетичних понять та усвідомлене користування відповідною термінологією, уявлення про творчість відомих вітчизняних і зарубіжних митців; загальні ціннісні компетентності, вокально-хорова діяльність студентів як інтегрований результат навчання, виховання й розвитку.

Ураховуючи змістовну структуру ціннісних компетентностей особистості, що включає естетичний, пізнавальний та морально-етичний компоненти, а також її змістоє наповнення, вважаємо, що за основу доцільно взяти критерії, розроблені О. Олексюк. Адже структура ціннісних компетентностей містить компоненти, у яких має місце високий рівень узагальненості "особистісних сфер" за параметрами емоційності, мотивації, когнітивного стилю та вольової регуляції дій, а саме: афективний, когнітивний та поведінковий. Подамо їхні характеристики:

I. Афективні критерії характеризують "емоційно-вольовий тон" (М. Бахтін) духовного потенціалу, розвивають у дітей ціннісне сприйняття музики; ґрунтуються на досвіді музичного сприйняття і включають такі показники:

- стійкість інтересу до музичного мистецтва та диригентсько-хорової діяльності;
- прагнення до оволодіння ціннісними компетентностями в сфері диригентсько-хорової підготовки;
- здатність до емоційно-ціннісного осмислення вокально-хорових творів, у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін;
- власні аксіологічні уподобання в сфері музичного мистецтва.

II. Когнітивні критерії виявляють здатність майбутнього вчителя музики оцінювати та здійснювати музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз виконуваного твору, що виявляють потенційно-регулятивну силу у формуванні ціннісного потенціалу особистості:

- усвідомлення ціннісної значущості знань про інноваційні технології;
- здатність здійснювати музично-теоретичний, вокально-хоровий та ціннісний аналіз виконуваного твору;

– здатність здійснювати морально-етичний розвиток школярів засобами вокально-хорового співу;

– вміння оцінити специфіку, художньо-образну структуру, зміст і цінність музичного твору.

III. Поведінкові критерії спрямовані на оцінку рівня сформованих професійних умінь та характер творчої самореалізації студентів передбачають здатність майбутніх учителів музики засобами вокально-хорового співу сприяти естетичному розвитку школярів:

– здатність мобільно застосовувати наявні ціннісні компетентності та вміння оперувати ними в диригентсько-хоровій діяльності;

– здатність майбутнього вчителя музики засобами вокально-хорового співу сприяти соціокультурному розвитку школярів;

– здатність до активної концертно-виконавської діяльності хорового колективу.

Висновки. Таким чином, визначені відповідні критерії та показники дають можливість стверджувати якісне володіння комп'ютерними технологіями, орієнтує майбутнього вчителя на школу завтрашнього дня і надає йому певний "запас випередження" для високопрофесійної діяльності. Перспективою в подальшій роботі є діагностувати рівень сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі оволодіння технікою комп'ютерного хорового аранжування.

Література

1. Лазарев М. О. Основи педагогічної творчості : навч. посіб. для пед. ін-тів / М. О. Лазарев. – Суми : ВВП "Мрія" – ЛТД, 1995. – 212 с.

2. Масол Л. Діагностика і оцінювання художньо-освітніх результатів учнів старшої школи / Л. Масол // Мистецтво та освіта, наук.-метод. журнал. – 2006. – № 3. – С. 9–13.

3. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01; 13.00.04 / О. М. Олексюк. – К., 1997. – 50 с.

4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2005. – 360 с.

5. Світайло С. В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Світайло С. В. – К., 2012. – 20 с.